

pécs — most

Pécsi egyetemisták Délután p. m. néven új kiadvány szerkesztésébe fogtak. Tematikus számokat terveznek különféle címmel. Az első p. m. jegyében született: post midi, post moritam, post modern — problémák megoldás nélkül.

Üssük fel tehát a Szegeden alig-alig elérhető lapot, s kezdjük is a párbeszédet mindjárt. S nemcsak azért, mert sokan lehetünk kíváncsiak egy fiatal, mozgékony egyetem bármilyen megnyilvánulására (pécs — más), hanem azért is mert első megjelenésükkel fontos számot adtak közre a pécsiek. Hiszen halljuk (éljük), hogy az emberi gondolkodás legmegfelelőbb (legkellemeesebb?), de mindenesetre „aktuális kondíciója” a posztmodern, ugyanakkor magyarul alig olvashatunk róla valamit, összefoglaló képet pedig sehol sem találunk.

Bizonyára ezért szerkesztették úgy a lapot, hogy a legnagyobb részét fordítások teszik ki. A tíz írásból hat ilyen, s ez a hat is négyféle nyelvet hálóz be.

A román Matei Calinescu cikke az irodalmi posztmodern struktúráit próbálja föl-tárni. Végző konklúziójában a posztmodernet nem önálló jelenségként, hanem „családi vonásai” alapján tartja értelmezhetőnek. A posztmodern nem definiálható, csak az összevetésben talál magára. A cikk egy jól megválasztott részlet fordítása Calinescu könyvéből (A modernség öt arca), röviden mond sokat.

Jürgen Habermas sarkallatos írása korunk egy emocionális áramlatából indul, miszerint a „posztmodernség kifejezetten antimodernnek mutatta magát”. Habermas az előbbi Calinescuval szemben társadalmi szemszögből ír. A jelenséget a kapitalizmus gazdasági-kulturális vetődéseiből, az intellektüel rétegek eltérő érdekeiből eredezteti. Határozott cikkében a *modern fölvilágosodás tervezetének* folytatása mellett érvel.

A szám legnagyobb bestsellere Jean Baudrillard írása, „A kommunikáció extázisa”. „A tárgyaknak nincs többé rendszerük” — kezdi magyarul is megjelent könyvére utalva (A tárgyak rendszere, 1987.). Írása szerint az emberi vágy sokféle érzelmet projektált tárgyaira (jelentések), ma viszont ez a struktúra is fölbomlott, és a tárgyak rántják magukhoz az emberkomputert. „Minden személy látja magát egy hipotetikus gép kontrollján keresztül, egy tökéletes, távoli uralom pozíciójában, végtelen távolságra az eredeti világától.” Már korábban eltűnt a publikus tér a képernyő műanyag függőnye mögött, az ezerfejű tömegben elolvadva. Baudrillard szerint ma a privát tér elvesztésének lehetünk tanúi. A kommunikáció extázisa — obszcenitás, túlfűtött nyomás — a személyes védelem hálója nélkül.

Douglas Crimp cikke töredékgyűjtemény a művészet különféle válságjelenségeiből. A tőlünk távoli utalásai miatt nehezen követhető írás a múzeum (mauzózeum), könyvtár (irodalmi dzsungel), a szobrászat (reprodukciók) és a festészet (mint a fotó elődje) végző sanszaival foglalkozik.

Irodalmi fordítás Heiner Müller „drámája”, egy paranoisztikus Hamlet-átdolgozás, expresszív ötlet (Hamlet-gép). Az eredeti Hamlet teljesen destruálódik, csak szavak, utalások maradnak, és egy tragikus lét- és hagyományértelmezés. A darab a szerző különös önreflexiója, lecsupaszítás — egészen az önfelszámolásig.

A darab után egy értelmezést olvashatunk, Arató Ferenc munkája, érezhetően azal az igénnyel, hogy méltó legyen Heiner Müller alkotásához (párbeszéd a művel). Ezért a szöveg nem hagyományos; izgalmas próbálkozás egy lehetséges viszony fűzésére, paradox birkózás a nyelvvel, egy művel, egy helyzettel: a túllépés minden emberi szerepen — láthatjuk — eltápossa az értelmezői szerepet is. Heiner Müller műve tehát, nagyon szimpatikusan, magához rántja az értelmezőt. Az írásnak így csak az első fele közelít a hagyományos esszéhez (aminek feladata a fürkésző szem befogadó képességének tágítása), a második rész már csak töredékeiben vállalja föl a véleményalkotást (sem abszolút, sem egész), a harmadik pedig a mű tökéletes szubjektivizálódása, az összeolvadás, és ennek föl válllása (egy-egy szám első személy, azaz — bár ezt nem szabad! — Arató Ferenc). Éppen ezért bírálható az írásban az, hogy míg a művel való azonosulás (ra való törekvés) meggyőző és izgalmas, addig az olvasó felé apró kitételekkel határvonalat húz, feleslegesen. (Pl.: „...célom... a dráma sokszínűségének föl villantása, amivel az olvasó azt csinál, amit akar [és tud].”)

A posztmodern értelmezéséhez a Vajda Mihályval készült interjú nyújtja a legtöbbet. Nemcsak művészi és filozófiai szempontból mutatja be a fogalmat, hanem társadalmi és konkrétan kelet-európai értelmezését is megkísérli („...fölmerül bennem a gyanú, hogy posztmodern csakis a volt baloldali szocialista értelmiség számára léteznek.”).

Meghatározhatatlan szöveg (stílusosan?) Schindler Endre munkája: levél a húgomnak. Úgy tűnik, hogy ez is — ebben emlékeztet Arató Ferenc írására — önmeghatározás-kísérlet. A levélíró töredékekben, dadogva legalább azt a pozíciót próbálkozik meghatározni, ahonnan közölhet bármit is, az utolsó két szó sutaságán kívül („nagyon szeretlek”) a valódi megszólalás nem sikerül. Ezt azonban senki ne vegye értelmezésnek. Inkább kedvcsinálás; az ilyen művek legproblematisabb pontja — ezoterikuságuk.

Bernáth Gábor írása a posztmodern vizuális oldalát mutatja be, valójában ő is a fogalmat értelmezi tovább. Legérdekesebb kérdései: a változás-állandóság fölvetése („mikor a plakátoktól a mosóporig minden mint naponta változó új jelenik meg, maga az újszerűség válik redundánssá.”); a fotó és a film hitelességének határai (a technika fejlődése és a televízió); a giccs és elitművészet el- és összemosódása (Marcel Duchamp és Andy Warhol). A tanulmány utolsó részében megfogalmazza a posztmodern jellegzetes életérzését: „A tradíció történetisége megszűnt, vége a nagy metafizikai rendszerek korának, így a jövőkép kitüntettségének is. Mindkettő föloldódott a reprodukálhatóság és a kommunikáció permanens jelenidejében.”

Végezetül néhány apró megjegyzés. Aki nagyon érzékeny a pontos helyesírásra, vagy túlságosan ad egy kiadvány szövegképére, az ne vegye kézbe a lapot, mert meglehet, fanyalogna. Én azoknak a táborába tartozom, akik „kicsire nem adnak”, és biztos vagyok abban, hogy a szerkesztőknek nyomós okuk volt nem törődni ezzel (idő, pénz stb.), de tény, hogy mindez az újság „auráján” nyomot hagyott.

Összességében a párbeszéd mégis élvezetes volt, frissítő.

Szegeden a p. m. két helyen érhető el: a magyar irodalmi tanszék könyvtárában és a központi könyvtárban.

B. K. A.